

12. Толкачев С. П. Мультикультурализм в постколониальном пространстве и кросс-культурная английская литература // Знание. Понимание. Умение, 2013. – № 1 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2013/1/Tolkachev_Multiculturalism-Cross-cultural-Literature/
13. Attridge D. Coetzee and the Ethics of Reading: Literature in the Event / D. Attridge. – Chicago: The University of Chicago Press, 2004. – 225 p.
14. Dynarowicz E. Narrative strategies in J. M. Coetzee's *In the Heart of the Country*: commentary on (post)colonial guilt / E. Dynarowicz [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.academia.edu/2945465/>
15. Head D. The Cambridge Introduction to J. M. Coetzee / D. Head. – Cambridge: Cambridge University Press, 2013. – 115 p.
16. Roget's Thesaurus of English Words and Phrases. – Harlow: Longman, 2005. – 1254 p.
17. Zimble J. J. M. Coetzee and the Politics of Style / J. Zimble. – N. Y.: Cambridge University Press, 2014. – 232 p.
18. Coetzee J. M. Age of Iron / J. M. Coetzee. – N. Y.: Penguin Books, 2012. – 198 p.
19. Coetzee J. M. In the Heart of the Country / J. M. Coetzee. – L.: Vintage, 1999. – 151 p.
20. Coetzee J. M. The Master of St. Petersburg / J. M. Coetzee. – N. Y.: Penguin Books, 2011. – 194 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Наталія Ізотова – кандидат філологічних наук, доцент, докторант кафедри лексикології і стилістики англійської мови імені професора О.М. Мороховського Київського національного лінгвістичного університету.

Наукові інтереси: лінгвостилістичні, лінгвопоеетологічні та когнітивні дослідження художнього тексту.

УДК 801.632:82-193

ОСОБЛИВОСТІ ЗВУКОВОЇ ТА МЕТРИКО-РИТМІЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИТЯЧОЇ ПОЕЗІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЕЗІЇ NURSERY RHYMES)

Тетяна КІБАЛЬНИКОВА (Кіровоград, Україна)

У статті розглядаються основні особливості звукової та метрико-ритмічної організації дитячої поезії Nursery Rhymes з позиції теорії іконічності. Доведено, що фонетичні засоби набувають додаткового семантичного навантаження в дитячій поезії і є головними засобами впливу на почуттєву сферу дитини.

Ключові слова: дитяча поезія, іконічність, звуковий повтор, звукопис, метрико-ритмічна схема.

The article considers basic peculiarities of sound, meter and rhythm patterns in the Nursery Rhymes poetry for children in the aspect of the theory of iconicity. It has been proved that phonetic means become semantically significant in the poems for children and are the main means of influencing the child's feelings.

Key words: poetry for children, iconicity, sound repetition, onomatopoeia, metrical-rhythmic pattern.

Останніми роками англійський дитячий фольклор, насамперед дитяча поезія Nursery Rhymes, усе частіше стають предметом сучасних лінгвістичних досліджень. Наразі інтенсивно вивчається питання мовної картини світу в текстах дитячої поезії [1], розглядаються їхні лінгвоментальні та лінгвокультурні характеристики [6]. Проблеми фонетичної організації дитячої поезії посідають одне з провідних місць з-поміж актуальних питань фоностилістики та фоносемантики. Так, Г.А. Єгорова [2] та А.Р. Субаєва [7] вивчають звукообразальні особливості дитячої поезії, М.А. Смуць здійснює експериментально-фонетичне дослідження ролі фонетичної структури дитячої поезії з ритмічним рухом [5]. Попри всю різноманітність досліджень фонетичної будови дитячих віршів, залишаються невивченими особливості звукової та метрико-ритмічної організації дитячої поезії в аспекті теорії іконічності, що й обумовлює **актуальність** нашої наукової розвідки.

Метою дослідження є з'ясування механізму дії принципу іконічності на фонетичному рівні організації поетичного тексту. Головні **завдання** статті полягають у тому, щоб виявити основні звукові та метрико-ритмічні особливості дитячої поезії Nursery Rhymes та визначити їх роль у створенні образності вірша.

В основу цієї наукової розвідки покладена семіотична теорія про знаки, розроблена Ч.С. Пірсом і Ч.В. Моррісом, котрі трактують мовний знак як єдність означника й означуваного та класифікують знаки за ступенем іконічності. У знаках-іконах відношення між означником і означуваним базується на їхній подібності. Формальним аспектом побудови поетичного тексту є його звукова та метрико-ритмічна схема. Отже, уподібнення знаків відбувається переважно за звучанням і метрико-ритмічним малюнком. З цього випливає, що звуки та метрико-ритмічні схеми в поезії стають інформативними, набувають додаткового значення, відіграють особливу роль у створенні образності вірша.

Факт, що принцип іконічності на фонетичному рівні організації дитячих віршів набуває особливої значущості, можна пояснити законами онтогенезу мовлення. У процесі розвитку дитячого мовлення першочерговими стають артикуляційні та рухові інстинкти. Звуки в мовленні дитини стають знаками певної ситуації – реакції або враження дитини. У своїй науковій праці

«Звуковые законы детского языка и их место в общей фонологии» Р.О. Якобсон акцентує на «фонологічній значущості, якої набуває звук» [8: 106]. Науковець стверджує, що в дитячому белькотінні звуки семантизуються.

Ще однією важливою характерною рисою дитячого мовлення є образність. Доведено, що з двох до шести-семи років у дитини починається підготовчий період інтелекту, тобто дитина переходить від сенсомоторного періоду в розвитку мислення до образного. Дитячі враження в період образного мислення можна представити як «рухливу кіноленту, безперервність якої можна забезпечити за рахунок органічного зв'язку кожного кадру з попереднім і наступними кадрами» [4]. Цей факт зумовлює те, що дитяча література, розрахована для цього вікового періоду, маркована високим ступенем образності.

Дитяча поезія Nursery Rhymes розрахована для тієї вікової групи дітей, котрі досягли періоду образного мислення. Ця поезія поєднує в собі різноманітні малі жанри, такі як пісеньки, римовки, коліскові, скоромовки, лічилки та інші вірші невеликого розміру, знайомі будь-якому носію англійської мови. І.В. Степанова наголошує, що поезія Nursery Rhymes відзначається високим ступенем прецедентності, оскільки вона є невід'ємною рисою англійської культури та має універсальні риси, характерні для дитячої поезії взагалі [6].

У поезії Nursery Rhymes якнайкраще виявляється принцип іконічності, адже дитина встановлює зв'язок між означником і означуваним на основі подібності між звучанням і предметом, які вона сприймає за допомогою органів чуття. Іконічність у дитячій поезії представлена зображальними можливостями всіх фонетичних засобів: звукописом, різноманітними звуковими повторами (алітерацією, асонансом, консонансом), римою, а також проявами звуко символізму.

У поезії, дитячій зокрема, метрико-ритмічний малюнок гармонійно доповнює звуковий склад тексту. Ритм вірша створюється не тільки завдяки чергуванню наголошених і ненаголошених складів у певній послідовності. Тут ураховуються й інші просодичні засоби, такі як консонантні та асонансні послідовності, а також графічні засоби – пунктуація, розташування слів у поетичних рядках, і будова рядків та строф вірша взагалі.

Розглянемо деякі випадки, коли фонетичні засоби виявляють свій зображальний потенціал і доповнюють зміст вірша, на прикладах.

Звуковий склад дитячої поезії Nursery Rhymes відзначається високим ступенем продуктивності різних видів звукових повторів, що актуалізує один із принципів іконічності – принцип кількісного накопичення інформації. Згідно з цим принципом звуковий повтор не є надлишковим, а стає структурно активним, семантично насиченим.

Наприклад, у дитячій лічилці «Play Days» чітко виражений асонанс. Повтор дифтонга [eɪ] та монофтонгів [ʌ] і [æ] в комбінації з дактилічною стопою в першому рядку, яка чергується з хореем у наступних рядках, сприяє створенню розміреного, чіткого ритму, характерного для лічилок:

How many days has my baby to play?
Saturday, Sunday, Monday,
Tuesday, Wednesday, Thursday, Friday,

Saturday, Sunday, Monday (Тут і далі цитати наводяться з електронної збірки дитячої поезії «The Real Mother Goose» [10]).

Алітерація відіграє особливу роль у жанрі коротких жартівливих дитячих пісень. У пісні «The Flying Pig» повтор проривних приголосних звуків [d], [b] на початку слів у кожному рядку гармонійно доповнює і врівноважує метричну схему, представлену чергуванням дактилічної та ямбічної стоп:

Dickory, dickory, dare,
The pig flew up in the air;
The man in brown soon brought
him down,
Dickory,
dickory,
dare.

Повтор на всіх мовних рівнях організації цього дитячого твору (алітерація, рамковий повтор, часткова паралельна конструкція, тощо), а також використання оказіональних лексем та їх сполук (dickory, dickory, dare) працюють на створення розміреного, співучого ритму жартівливої пісеньки, яка легко запам'ятовується дитиною дошкільного віку.

Звукозображальні властивості дитячого мовлення зумовлюють високий ступінь продуктивності звуконаслідування. Звуконаслідування – це «слово, що виникло шляхом наслідування природного звучання позначуваного ним предмета» [3]. У стилістиці англійської мови на позначення звуконаслідування частіше застосовується термін «ономатопея», яка буває прямою та опосередкованою [9]. До звуконаслідування першого типу відносяться лексеми,

звуковий склад яких викликає в уяві певний образ. Така звукозображальна лексика дуже часто трапляється в дитячій поезії Nursery Rhymes і представлена як традиційною звуконаслідувальною лексикою (ономотопами – термін С.В. Вороніна), так і оказіональною лексикою, де означник немов матеріалізує означуване.

З-поміж традиційної звуконаслідувальної лексики найчастіше натрапляємо на слова, які імітують

1) мову тварин: **“Tick, tack, too”** (John Smith), **“And the drake flew away with a quack, quack, quack”** (“A Little Man”), **“The dove says coo, coo, what shall I do? <...>**, / **“Pooh, pooh! says the wren, I’ve got ten <...>”** (“The Dove and the Wren”), **“The dog said, ‘Bow-wow’”** (“Old Mother Hubbard”), **“Pussy-Cat said: ‘Mew, mew, mew,’ and Robin flew away”** (“Robin Readbreast”);

2) звуки навколишнього середовища: **“Diddle diddle dumpling <...>”** (“Diddle diddle dumpling”);

3) звуки, які виникають унаслідок певної дії людини: **“Clap, clap handies, / Mammie’s wee, wee ain”** (“Clap Handies”), **“Wee Willie Winkie runs through the town <...> / “Rapping at the window, crying through the lock”** (“Wee Willie Winkie”), **“The girl in the lane, that couldn’t speak plain, / Cried, ‘Gobble, gobble, gobble’”**: / **The man on the hill that couldn’t stand still, / Went hobble hobble, hobble”** (“The girl in the lane”).

Така звуконаслідувальна лексика спрямована не скільки на розкриття додаткового глибинного змісту поетичного цілого, скільки на те, щоб привабити увагу дитини та сприяти швидкому запам’ятовуванню вірша завдяки чіткій метрико-ритмічній схемі, яка доповнюється повторами звукосполучень.

Особливе місце посідає звуконаслідувальна лексика, котра в результаті антономазії перейшла з розряду загальної назви до розряду власного імені: *Humpty Dumpty, Willie Winkie, Blue Bell Boy, Little Bo-Peep, Dame Trot, Tweedle-dum and Tweedle-dee* та інші. Такі імена характеризують персонажів і легко запам’ятовуються.

Оказіональна звуконаслідувальна лексика в дитячих віршах за морфологічними ознаками близька до вигуків: **“There were two birds sat on a stone, / Fa, la, la, la, la, de; <...>”** (“Two Birds”), **“Dickory, dickory, dare <...>”** (“The Flying Pig”), **“Hush-a-bye, baby, on the tree top! <...>”** (“Hush-a-bye”), **“Fol de riddle, lol de riddle, hi ding do <...>”** (“Heigh-ho, the Carrion Crow”), **“Hickety, pickety, my black hen <...>”** (“The Black Hen”), **“Daffy-down-dilly has come to town <...>”** (“Daffodils”).

Звуконаслідування другого типу, відоме як звукопис, є одним із найпродуктивніших фонетичних засобів дитячої поезії. Звукопис – це «прийом художньої виразності, що полягає в спеціальному доборі звуків для створення певного образу, враження і т. ін.» [3]. Ретельно підібрана комбінація звуків має на меті викликати в дитини певні асоціації, емоції, або ж заспокоїти чи розвеселити дитину.

Так, наприклад, у вірші *«The Winds»* повтор глухих фрикативних звуків [s], [f], [θ] та глухого проривного [t], створює звуковий малюнок, який сприяє «оживленню» такого природного явища, як вітер. Звуки насичуються семантикою заголовної лексеми:

Mister East gave a feast;
Mister North laid the cloth;
Mister West did his best;
Mister South burnt his mouth
Eating cold potato.

Тут ми маємо справу з так званим звуковим інструментуванням вірша, за допомогою якого можна почути імітацію завивання вітру.

Результати аналізу фактичного матеріалу дозволяють зробити висновок, що фонетичні засоби в дитячій поезії є не тільки структурним, але й семантичним стрижнем і застосовуються автором свідомо, адже вони впливають на сприйняття та розуміння віршу дитиною. Питання іконічності звукового складу та метрико-ритмічної схеми дитячої поезії не вичерпується в цій науковій розвідці. **Перспективним напрямком** може бути порівняльний аналіз фонетичних особливостей англійської та української дитячої поезії.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Анашкина Н.Ю. Языковая картина мира в текстах английских стихов Nursery Rhymes и в их переводах на русский язык : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 [Електронний ресурс] / Наталия Юрьевна Анашкина. – Екатеринбург, 2005. – 228 с. – Режим доступу: <http://www.dslib.net/sravnit-jazykoved/jazykovaja-kartina-mira-v-tekstah-anglijskih-stihov-nursery-rhymes-i-v-ih-perevodah.html>
2. Егорова А.А. Звукоизобразительность в традиционной детской поэзии (на материале Nursery Rhymes): автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки» / А.А. Егорова. – М., 2008. – 24 с.
3. Публічний електронний словник української мови [Електронний ресурс] / «УКРЛІТ.ORG». – Режим доступу: <http://ukrlit.org/slovyk/>

4. Развитие мышления // Возрастная психология [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://psyera.ru/2365/razvitie-myshleniya>. – Назва з титул. екрану.
5. Смуь М.А. Роль фонетической структуры поэтического текста в создании ритмического движения: экспериментально-фонетическое исследование на материале nursery rhymes: дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.04 [Электронный ресурс] / Марина Абдылдакановна Смуь. – М., 2008. – 247 с. – Режим доступа: <http://www.disscat.com/content/rol-foneticheskoi-struktury-poeticheskogo-teksta-v-sozdanii-ritmicheskogo-dvizheniyaeksperim>
6. Степанова И.В. Лингвоментальные и лингвокультурологические характеристики традиционных английских детских стихов : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 [Электронный ресурс] / Ирина Валерьевна Степанова. – Челябинск, 2003. – 252 с. – Режим доступа: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/94354.html>
7. Субаева А.Р. Звукоизобразительность в традиционной английской детской поэзии (на материале Nursery Rhymes) [Электронный ресурс] / А.Р. Субаева. – Режим доступа: <http://www.scienceforum.ru/2013/18/4062>
8. Якобсон Р. Звуковые законы детского языка и их место в общей фонологии // Избранные работы / Роман Якобсон. – М.: Прогресс, 1985. – С. 105-115.
9. Galperin I. R. Stylistics / Galperin I.R. – М.: Vyssaja Skola, 1981. – 334 с.
10. The Real Mother Goose [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://www.cybercrayon.net/readingroom/books/mothergoose/realmothergoose.html>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Тетяна Кібальнікова – кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: лінгвістика тексту, лінгвопоетика, семіотика.

УДК 811.111

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАСОБІВ ЕКСПРЕСИВНОГО СИНТАКСИСУ У МАЛІЙ ПРОЗІ УІЛЬЯМА ФОЛКНЕРА (ДОСЛІДЖЕННЯ ПРЕДИКАТИВНИХ ПАРАНТЕТИЧНИХ ВНЕСЕНЬ)

Ольга КОЗІЙ (Кіровоград, Україна)

Уільям Фолкнер, один з найвідоміших американських романістів нашого століття, отримав репутацію художника-реаліста і художника-експериментатора. Багато порушень граматичних та логічних норм, які мають місце при використанні предикативних парантетичних внесень, пояснюються прагматичною установкою письменника створити художній аналог усного розмовного мовлення. Цим пояснюється той факт, що сама структура предикативних парантетичних внесень стає прагматично значимою.

Ключові слова: лінгвістика тексту, експресивний синтаксис, предикативні парантетичні внесення, поняття вставності, вставленості та парантетичності, текстоцентричний підхід, делімітуюча операція, модальний план.

The article is devoted to the analysis of the devices of expressive syntax in the stories by W.Faulkner. This author is one of the most known American novelists of the XXth century. He has got the reputation of the master of realistic description and experiment. This paper deals with the problem of parenthetical inclusions the usage of which leads to the contravention of grammar and logical norms. It can be explained by the writer's pragmatic determination to create the artistic analogue of the oral speech.

Key word: expressive syntax, the linguistics of the text, predicative parenthetical inclusions, the idea of inclusion, insertion and parenthetical constructions, textual centric approach, delimitative operation, modal plan.

Галузь лінгвістики тексту ще потребує конкретизації, співвіднесеності з іншими розділами науки про мову. Останнім часом проблема використання синтаксичної будови мовлення для досягнення конкретної естетичної мети художнього твору все більш співвідноситься із проникненням розмовних синтаксичних структур у твори художньої літератури.

Поняття експресивності має різні трактування у сфері синтаксису. Це поняття розглядається або як виразність мови, або як збільшення інформативності одиниць всіх мовленнєвих рівнів при вираженні інтелектуального, вольового та емоційного, або як здібність мовних одиниць підсилювати прояву почуттів, настрою мовлян.

Експресивну функцію співвідносять і з прагматичною функцією мови, що, за висловом Л.Кисельової, розглядається як направленість мовних засобів для впливу на психіку й поведінку адресата за допомогою особливих виражально-зображальних засобів [3].

Синтаксис має надзвичайно широкі експресивні можливості, що закладені в синтаксичній сполучуваності окремих слів, словосполучень, висловлень, будові речення тощо. Ці особливості синтаксису простежуються у літературних творах.

Уільям Фолкнер – один з найвідоміших американських романістів ХХ століття, який отримав репутацію художника-реаліста і художника-експериментатора. Художньо-естетична платформа У.Фолкнера висвітлювалася в працях таких визначних дослідників, як П.В.Палієвський, М.А.Анастасьєв, Д.Затонський, О.Зверев, І.Кашкін, М.Мендельсон та ін. З метою систематизації